

PREGLED LITERATURE – REVIEW ARTICLE

Značaj postdiplomske edukacije zdravstvenih saradnika
The importance of postgraduate education of health care associates

Jasmina Milošević

Bolnica za dečije plućne bolesti i tuberkulozu, KBC „Dr Dragiša Mišović“, Beograd, Srbija

Sažetak Za poboljšanje kvaliteta zdravstvene zaštite dece i uspostavljanje najvišeg mogućeg standarda zdravlja izuzetno je važno sprovođenje kontinuirane edukacije svih zaposlenih koji učestvuju u procesu pružanja specifičnih zdravstvenih usluga najmlađoj populaciji. Cilj ovog rada je da se pregledom i analizom evidentnih činjenica i literature utvrdi stanje u oblasti edukacije defektologa, zdravstvenih saradnika i steknu saznanja koja mogu biti relevantna za kreiranje i primenu odgovarajućih programa njihove permanentne postdiplomske edukacije. U ovom kvalitativnom istraživanju korišćen je postupak analize stanja u Republici Srbiji povodom organizovanja specijalističkih studija namenjenih zdravstvenim saradnicima koji zajedno sa zdravstvenim radnicima obavljaju specifične poslove u oblasti zdravstva. Kao polazna osnova poslužila je informacija o veoma malom broju postdiplomskih edukativnih programa za defektologe koji rade u sistemu zdravstvene zaštite. Na osnovu podataka izloženih u ovom radu može se zaključiti da je u najboljem interesu dece-pacijenata aspekt ostvarivanja najkvalitetnije zdravstvene zaštite neophodna kontinuirana, planska edukacija zdravstvenih profesionalaca i holistički pristup u sveobuhvatnoj prevenciji i ranoj intervenciji u skladu sa dobrom kliničkom praksom i najsavremenijim dostignućima iz ove oblasti kod nas i u svetu. Važno je naglasiti potrebu zaojačavanjem sistema prevencije i organizovanjem tematskih, uže stručnih programa za defektologe koji rade u zdravstvu, te da je specijalizacija rane intervencije u detinjstvu primer dobre prakse, a ovaj pregledni rad jedan od načina da se informacije jasno i nedvosmisleno prenesu stručnoj i široj javnosti.

Ključne reči: edukacija, defektolog, prevencija

Summary In order to improve the quality of health care for children and to establish the highest possible standard of health, it is extremely important to carry out continuous education of all employees who participate in the process of providing specific health services to the youngest population. The aim of this paper is to review and analyze the evident facts and literature to determine the state of education of defectologists, health care assistants and to acquire knowledge that may be relevant for the creation and implementation of appropriate programs for their continuing postgraduate education. In this qualitative research, the procedure of analysis of the situation in the Republic of Serbia was used in connection with the organization of specialist studies intended for health associates who, together with health workers, perform specific tasks in the field of health. The starting point was information on a very small number of postgraduate educational programs for health care assistants working in the health care system. Based on the data presented in this paper, it can be concluded that it is in the best interests of the patients-patients that a high-quality health care system requires continuous, planned education of healthcare professionals and a holistic approach to comprehensive prevention and early intervention in accordance with good clinical practice and state-of-the-art achievements. These areas in our country and in the world. It is important to emphasize the need to strengthen the prevention system and organize thematic, narrower professional programs for health care defectologists, and that the specialization of Early Childhood Intervention is an example of good practice, and this review is one way to convey information clearly and unequivocally to expert and to the general public.

Keywords: education, health care teachers, prevention

Uvod

Zdravstveni radnici i zdravstveni saradnici imaju pravo i dužnost da se stručno usavršavaju i prate razvoj medicinskih i drugih odgovarajućih nauka u cilju unapređenja kvaliteta svoga rada.

Na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu organizovane su za defektologe svih usmerenja

Specijalističke akademske studije drugog stepena koje traju 1 godinu (dva semestra), sa 60 ESPB bodova a nakon završetka stiče se naziv specijalista defektologije (1). Osnovni cilj studija, prema principima dobre naučne i kliničke prakse, je osposobljavanje defektologa za primenu naučnih i stručnih dostignuća u prevenciji, detekciji, dijagnostici i

tretmanu dece sa smetnjama u razvoju, invaliditetom, dece sa neurorazvojnim faktorima rizika ili rizikom za njihov nastanak, za primenu različitih podsticajnih metoda za detetov razvoj, kao i za savetodavni rad sa porodicom. Važnost ranog razvoja dece jasno je istaknuta i u Konvenciji o pravima deteta (2). Ulaganje u decu je najefikasnija strategija za osiguranje zdravog društva (3).

Kompetencije specijaliste defektologanakon završetka studijskog programa

Diplomirani studenti specijalističkih akademskih studija Rane intervencije u detinjstvu osposobljeni su za rad u porodici, stiču i usavršavaju mnoge veštine i znanja za obavljanje specifičnih poslova u pedijatrijskim službama, na odeljenjima neonatologije, u razvojnim savetovaništima, rehabilitacionim centrima u sistemu zdravstvene i socijalne zaštite, centrima za ranu intervenciju, kao i u svim okruženjima gde se deca sa neurorazvojnim faktorima rizika, smetnjama u razvoju i invaliditetom uključuju u savetodavni rad i tretmane (1). Studenti tokom studijskog programa stiču i produbljuju znanja iz medicinskih i psiholoških nauka i uže stručnih nauka specijalne edukacije i rehabilitacije. Zdravstveni sistem je edukacijom kadra za programe ranog razvoja dece i redovnim kontaktima kroz primarnu zdravstvenu zaštitu u poziciji da blagovremeno otkrije razvojna odstupanja, obezbedi podršku i predloži individualni plan rane intervencije za svako dete i njegovu porodicu. Stvaranje optimalnih uslova za zdravo odrastanje dece zahteva razvoj mreže sveobuhvatnih, visoko kvalitetnih zdravstvenih usluga i kontinuiranu edukaciju zdravstvenih profesionalaca (4).

Stanje u Republici Srbiji

Zakon o zdravstvenoj zaštiti Republike Srbije u članu 151 daje definiciju zdravstvenog saradnika: „zdravstveni saradnik je lice koje nema stečeno srednje obrazovanje zdravstvene struke, odnosno visoko obrazovanje zdravstvene struke, a koje učestvuje u obavljanju određenih poslova zdravstvene zaštite (prevencije, dijagnostike, terapije i rehabilitacije) u zdravstvenoj ustanovi, odnosno privatnoj praksi“ (5). Položaj defektologa, zdravstvenih saradnika u sistemu zdravstvene zaštite je neadekvatan. Ovi profesionalci koji obavljaju poslove u okviru zdravstve zaštite Republike Srbije nemaju licence za rad, ukinut im je pripravnički staž. Prema podacima iz 2018. godine broj zdravstvenih saradnika je 1572 (6). U zdravstvenoj delatnosti stručno usavršavanje obavlja se u skladu sa Posebnim kolektivnim ugovorom (PKU) za zdravstvene ustanove čiji je osnivač Republika Srbija, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave, u kome se u članu 25 navodi da je poslodavac u obavezi da zdravstvenom radniku i zdravstvenom saradniku omogući stručno usavršavanje u vezi sa sticanjem adekvatnih znanja i veština a odnosi se na specijalizacije i uže specijalizacije, kao i kontinuiranu medicinsku edukaciju (7). Prema definiciji SZO, priroda poslova u zdravstvu podrazumeva timski rad, visoko stručno znanje i veliko iskustvo svih zaposlenih različitih profila, počevši od lekara i medicinskih sestara-tehničara, do

defektologa, specijalnih pedagoga, psihologa, socijalnih radnika i drugih stručnjaka. Stručno osposobljavanje i usavršavanje zdravstvenih saradnika treba da bude organizovano na svim nivoima zdravstvene delatnosti (8). Defektolozi se obrazuju na Fakultetu za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu na osnovnim, master i doktorskim akademskim studijama iz defektologije, logopedije i specijalne edukacije i rehabilitacije osoba sa teškoćama u mentalnom razvoju (9). Takođe, na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu realizuju se osnovne akademske studije specijalne edukacije i rehabilitacije koje traju 4 godine i obuhvataju 8 semestara nastave koja se izvodi kroz 3 modula: inkluzivno obrazovanje, višestruka ometenost i logopedija (10). Specijalističke akademske studije Rane intervencije u detinjstvu organizovane su jedino na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu.

Rad u pedijatriji je visoko zahtevan, neophodna je primena vrlo specifičnih znanja i veština u pružanju zdravstvene zaštite svakom detetu. Položaj dece sa posebnim potrebama u društvu zahteva ranu intervenciju i timski rad sa jasno definisanim ciljevima i dugotrajni psiho-terapijski individualni tretman koji se može modifikovati u zavisnosti od detetovih potreba i sposobnosti (11). Zdravstvene usluge u pedijatriji moraju biti visokokvalitetne, u skladu sa dobrom kliničkom praksom i najsavremenijim dostignućima iz ove oblasti kod nas i u svetu.

Položaj defektologa u okruženju

U Republici Hrvatskoj Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilišta u Zagrebu jedina je visokoškolska institucija koja organizuje studijske programe logopedije, edukacijske rehabilitacije i socijalne pedagogije i razvija naučno-istraživački i visokostručni rad u tim područjima (12). Na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu u Tuzli obrazuju se stručnjaci za rad sa osobama sa posebnim potrebama, razvojnim teškoćama, teškoćama u komunikaciji i socijalnoj integraciji (13). U Republici Makedoniji na Filozofskom fakultetu Univerziteta „Sveti Kiril i Metodij“ u Skoplju postoji studijski program Defektologija, Specijalna edukacija i rehabilitacija (14). U Crnoj Gori ne postoji fakultet za obrazovanje ovog kadra dok se u Sloveniji na Pedagoškom fakultetu Univerziteta u Ljubljani, ovi stručnjaci obrazuju na odeljenju za specijalnu i rehabilitacionu pedagogiju.

U savremenim naučnim i stručnim krugovima u najvećem broju razvijenih zemalja u Evropi i Americi, prevladava uverenje da je visokoškolsko obrazovanje defektologa u savremenim uslovima neophodno, ali kada je reč o savremenom konceptu obrazovanja defektologa u našoj sredini ostaje mnogo nedoumica (15).

U saglasnosti sa Konvencijom UN o pravima dece u sistemu zdravstvene zaštite moraju se sprovesti intenzivnije obuke profesionalaca za komunikacijske veštine u pedijatriji i primenjivati odgovarajuća interdisciplinarna rešenja (16). Visokokvalitetne zdravstvene usluge i korišćenje savremenih metoda i tehnologija zahtevaju kontinuiranu obnovu znanja i veština svih koji rade sa decom. Ključnu ulogu u zaštiti zdravlja ima zdravstveni sektor, ali na

osnovne odrednice zdravlja dece značajno deluju i drugi sektori kroz multidisciplinarnu aktivnost (17).

Zaključak sa preporukama

Edukacija stručnjaka i investicija u visoko kvalitetne programe ranog razvoja dece mogu značajno da unaprede višesektorske intervencije u najboljem interesu svakog deteta, njegove porodice i društva u celini. Unapređenje zdravlja dece podrazumeva dostupnu i kvalitetnu prenatalnu zaštitu, emocionalnu bliskost majke i deteta od rođenja, blagovremenu imunizaciju, postojanje savetodavnih aktivnosti u okviru pedijatrijskih usluga za optimalnu stimulaciju razvojadece.

Potrebno je obezbediti kompetentne i visoko stručneprofesionalce koji će pored pedijataru u kontinuitetu učestvovati u procesu primene ranih intervencija, adekvatnom monitoringu i biti dostupan pružalacspecifičnih zdravstvenih usluga. Porodicama sa decom sa teškoćama u razvoju potrebna je jedinstvena procena funkcionalnosti deteta podrazumevajući svakodnevne aktivnosti i život u njihovom prirodnom okruženju. Važno je uvesti mehanizme na lokalnom i nacionalnom nivou za koordinaciju programa rane intervencije i obezbediti zakonodavne okvirekoji uključuju sve resore i stručnjake. Detetu treba obezbediti dobrobit i benefit kroz holistički pristup i jačanje roditeljskih znanja i veština. Nedovoljan broj edukovanih kadrova za primenu programa rane intervencije zahteva unapređenje daljeg razvoja, proširenje programa rane intervencije i uključivanje specijalista defektologije u stručne timove. Smatram da će postdiplomske edukacijezdravstvenih saradnikakroz adekvatnu primenu stečenih znanja i veština dati poseban doprinoszdravstvenoj zaštiti svakog deteta.

Literatura

1. Univerzitet u Novom Sadu, Medicinski fakultet, 2020 [februar 2020]. Dostupno na <http://www.mf.uns.ac.rs/specraneint.php>
2. Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta, Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, br. 15/90 i Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori, br. 4/96 i 2/97
3. Milošević J, Todorović J. Unapređenje prava dece u hospitalnim uslovima. Zbornik apstrakata, VI godišnji kongres Udruženja za preventivnu pedijatriju Srbije sa međunarodnim učešćem; 12 - 14. april 2019, Beograd, Srbija (str. 63). Niš: Nais-Print, 2019
4. Milošević J, Todorović J, Ostojić O. Prava dece na sveobuhvatnu zdravstvenu zaštitu u Republici Srbiji. Socijalna misao. 2019; 97(2): 41-52.
5. Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Službeni glasnik RS, br. 25/2019.
6. Institut za javno zdravlje Srbije. Zdravstveno-statistički godišnjak Republike Srbije 2018. Beograd: Institut za javno zdravlje Srbije; 2019
7. Posebni kolektivni ugovor za zdravstvene ustanove čiji je osnivač Republika Srbija, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave, Službeni glasnik RS, br. 106/2018
8. Milošević J, Stamenković A. Procedura za rad defektologa-specijalnog pedagoga u zdravstvu. Zbornik rezimea stručno-naučnog seminara sa međunarodnim učešćem „Dani defektologa Srbije 2014“ (str. 73). Beograd: Društvo defektologa Srbije, 2014
9. Univerzitet u Beogradu, FASPER, 2020 [februar 2020]. Dostupno na <http://www.fasper.bg.ac.rs/studije-osnovne.html>
10. Univerzitet u Novom Sadu, Medicinski fakultet, 2020 [februar 2020]. Dostupno na <http://www.mf.uns.ac.rs/ser.php>
11. Milošević J, Živković Z, Stjepanović M. Značaj rane dijagnostike i pružanje sveobuhvatne podrške i pomoći detetu sa posebnim potrebama i njegovoj porodici-prikaz slučaja. Zbornik apstrakata, Četvrti godišnji kongres Udruženja za preventivnu pedijatriju Srbije (UPPS) sa međunarodnim učešćem: Prevencija u pedijatriji – osnov zdravlja i blagostanja; 07-09.04.2017; Novi Sad, Srbija (str. 86). Niš: „Educo Events“ i Udruženje za preventivnu pedijatriju Srbije, 2017.
12. Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, 2020 [februar 2020]. Dostupno na <https://www.erf.unizg.hr/hr/o-nama/misija-i-vizija>
13. Univerzitet u Tuzli, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, 2020 [februar 2020]. Dostupno na <http://erf.untz.ba/web>
14. Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij“, Filozofski fakultet, 2020 [februar 2020]. Dostupno na http://www.fzf.ukim.edu.mk/page/programs/post/defektologija_35
15. Nedović G, Ilić-Stošović D, Rapaić D. Profesionalne kompetencije specijalnog edukatora i rehabilitatora. Specijalna edukacija i rehabilitacija. 2009;1-2: 157-167.
16. Streuli J.C, Michel M., Vayena E. Children's rights in pediatrics. European Journal of Pediatrics 2011; 170(1): 9–14.
17. Milošević J, Todorović J. Uloga defektologa-specijalnog pedagoga u savetodavnom radu sa decom obolelom od astme i njihovim roditeljima. Zbornik apstrakata, Treći godišnji kongres Udruženja za preventivnu pedijatriju Srbije (UPPS) sa međunarodnim učešćem: Prevencija u pedijatriji-osnov za zdrav život i dugovečnost, 15–17.04.2016. (str. 145), Beograd, Srbija. Niš: Udruženje za preventivnu pedijatriju Srbije, 2016

Primljeno/Received: 20.02.2020.

Prihvaćeno/Accepted: 01.03.2020.

Correspondance to:

Mr sci. Jasmina Milošević
11000 Beograd, Heroja Milana Tepica 1
Tel. 064 616 5542
Fax. 011 2663 752
e-mail: djina777@gmail.com